

БОГДАН П'ЮРКО – ДИРИГЕНТ

образотворчих мистецтв і музичної літератури УРСР. 1962. – С. 149.

7. *Пиць Б. Піднявшись душою над суєтою суєт // Галицька Зоря. – 2004. – 4 жовтня.*

8. *Сосюк І. Звуки, ставши легендой. // Трускавецька здоровниця. – 1988. – 1 апреля.*

9. *Сюта Б. Концерт дружби // Радянський педагог. – 1988. – 12 травня.*

10. *Циглик О. Маестро І. Циклінському – 50. // Культура і життя. – 2004. – 5 серпня.*

11. *Цуден А. Від монодії до спірічуелсу. // Поступ. – 2002. – 4 – 10 квітня.*

12. *Швайковський П. Творчий шлях “Легенди” // Дипломна робота. – Вищий державний музичний інститут ім. М. Лисенка. – Львів. – 1998. – 72 с.*

Ірина Бермес, кандидат мистецтвознавства, доцент

*кафедри методики музичного виховання і диригування
Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка*

БОГДАН П'ЮРКО – ДИРИГЕНТ

У статті зроблено спробу розкрити маловідому сторінку творчо-виконавської практики, а саме диригентську діяльність, відомого музично-громадською діяча Дрогобищини 30 – 40-х років ХХ ст. Богдана П'юрка.

Постановка проблеми. Регіональні особливості музичної культури України останнім часом все частіше опиняються в центрі уваги науковців. Про це зокрема свідчать найсучасніші дослідження О. Зінкевич, Л. Кияновської, Л. Мазепи, Ю. Зільбермана, Л. Дорохіної, К. Демочко, Г. Локощенко, В. Міглицької та ін. Висвітлюючи роль окремих центрів у формуванні загальноукраїнської мистецької палітри, маємо змогу вивести з “небуття” імена забутих у сучасній музикознавчій літературі діячів: виконавців-інструменталістів, вокалістів чи диригентів. А саме їхня роль у становленні музичної культури української провінції дуже часто є показовою, радше вагомою, у піднесенні тієї чи іншої ланки культурно-мистецького життя регіону. У цьому контексті диригентська діяльність Б. П'юрка є блискучою репрезентацією виконавських традицій аматорського співочого товариства “Дрогобицький Боян”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На жаль, до сьогодні діяльність Б. П'юрка як диригента не була предметом спеціального дослідження. Окремі аспекти його праці з хором “Дрогобицький Боян” знайшли відображення у кандидатській дисертації авторки статті: “Хорове життя Дрогобищини першої половини ХХ ст. в контексті духовного розвитку Галичини”. Лише побіжно ім'я Б. П'юрка згадується у роботі Л. Ханік “Історія хорового товариства “Боян”, статті Ю. Булки “Музична культура Західної України”, вміщеній у 4 томі “Історії української музики”; автобіографічні дані – у біографічному

довіднику “Мистецтво України” (упорядники А. Кудрицький, М. Лабінський), посібнику-довіднику “Хорове виконавство Львівщини. Хори. Диригенти” та навчальному посібнику “Хорова культура української діаспори” М. Бурбана.

Мета статті: окреслити здобутки Б. П'юрка в царині диригування, визначити його роль у піднесенні хорового життя Дрогобищини.

Виклад основного матеріалу. Талановиті особистості дуже часто виявляють себе в різних сферах діяльності однаково повно. У світовій музичній практиці відомо чимало таких прикладів: так, Микола Лисенко був композитором, піаністом, диригентом, Олександр Скрибін – піаністом і композитором, Густав Малер – композитором і диригентом, Сергій Рахманінов – піаністом, композитором і диригентом, Ігор Стравінський – композитором, піаністом, диригентом, Джордже Енеску – скрипалем, композитором, диригентом, піаністом.

Можливо, визначальним для творчої особистості є її покликання, фах – (у даному випадку виконавець-піаніст, диригент, композитор) лише дає можливість проявити свої вміння і навички, застосувати їх у практичній роботі. Натомість покликання допомагає безпомилково визначити і зреалізувати своє обдаровання у певній сфері виконавської діяльності. З приводу цієї сентенції видатний французький диригент Ш. Мюнш писав: “Диригування – це зовсім не професія, але святе покликання, інколи священнослужіння, а часто навіть хвороба... Із усіх різноманітних видів

музичного мистецтва ніщо не здається таким легким, як мистецтво диригента. ...Музичне ремесло (*metier*) [так називав свою професію Шарль Мюнш – І.Б.] лише на поверхні здається таким легким, а насправді таке важке!” [7, 11]. Таким “покликанням душі” для Богдана П'юрка [піаніста за освітою – І.Б.] було диригування – важкий “кусок хліба”, однак улюблена справа, що вимагала копійки праці, а відтак – приносила задоволення й вагомі результати.

Непересічною особистістю, музикантом, у чийй особі поєдналися талант і вміння, професіоналізм і відповідальність, надзвичайна працездатність і організованість був Богдан П'юрко (1906 – 1953). Він мав безпосередній стосунок до розбудови і поживлення музичного життя Дрогобиччини у 30 – 40 роках ХХ ст. Його діяльність на культурно-мистецькому полі регіону ще потребує глибокого вивчення й осмислення, на сьогодні зроблено лише перші кроки в цьому напрямі.

Ім'я Богдана П'юрка передовсім пов'язується з піаністичною діяльністю. Саме в цій царині він проявив себе як виконавець, концертмейстер і педагог ще в період роботи на посаді корепетитора у Київському оперному театрі. Диригентура захопила його в молоді роки, проте це майже недосліджена сторінка творчої біографії митця.

Богдан П'юрко народився 4 листопада 1906 р. в м. Немирові (тепер Львівська обл.). Його дід був священиком, батько – судовим радником, а мати – піаністкою (в її родоводі – німецько-чеське коріння). Ще в роки навчання у Самбірській гімназії захоплювався хоровим співом, брав участь у хорі “Боян”, деякий час навіть диригував цим колективом. Закінчив консерваторію у Празі, Вищий музичний інститут ім М.Лисенка у Львові (клас композиції проф. В.Барвінського).

Сформувався як диригент у Дрогобичі, куди приїхав 1932 р., тут одружився з п.Олею Терлецькою, яка походила з с.Ролів на Дрогобиччині.

У 30 – 40-х роках ХХ ст. Богдан П'юрко “шукав і формував однодумців” [2, 41] для піднесення музично-хорового життя Дрогобиччини, робив впевнені кроки на шляху його професіоналізації. І треба визнати, що успішно справився з поставленим завданням.

Талант Б.П'юрка-диригента дістав яскраве вираження саме в Дрогобичі. Маючи певні навички у цьому виді виконавського мистецтва й практичний досвід роботи з артистами оперного театру, володіючи добрими музично-теоретичними знаннями Б.П'юрко відразу ж

береться за керівництво хором співочого товариства “Дрогобицький Боян” (1932 р. хор під орудою нового диригента передав відомий на Дрогобиччині музично-громадський діяч, педагог, скрипаль, диригент, композитор отець С.Сапрун – І.Б.).

Логічно постає питання: як Б.П'юрко-піаніст береться керувати вже добре відомим у Дрогобичі “Бояном” і чи міг він самотужки навчитися диригувати?

Славний угорський диригент А.Нікіш говорив про себе: “Змігши відрахувати 1 – 2 – 3 – 4, я навчився всього, що можна дізнатися про диригування” [12, 113]. А батько видатного російського диригента Г.Рождественського – відомий педагог М.Аносов – вкладав у поняття “диригування” не лише тактування, “...він мав на увазі формування художника-інтерпретатора” [14, 156]. Знаменитий французький композитор і диригент Г.Берліоз підкреслював: “Диригент повинен бачити і чути, ...володіти швидкою реакцією і бути рішучим, ...володіти особливим талантом... та іншими ...обдарованнями, без яких не зможе встановитися невидимий зв'язок між ним і тими, ким він керує” [1, 510 – 511].

Для диригента хору “хлібом насущним” є знання основ вокального мистецтва – невідмінна умова його успішної роботи. “Однією з найвідповідальніших і найважливіших сторін диригентської професії є вміння працювати зі співаком, знання природи людського голосу, можливостей і тонкощів цього складного інструменту. Але навіть найбільш високі творчі наміри залишаються в тіні, якщо диригент не зможе перетворити співака у свого однодумця, у творчого співучасника своєї роботи”, – зауважував Б.Хайкін [13, 11].

Очевидно, талант від природи до диригентського ремесла, всі вищенаведені музичні й організаторські здібності, а також щоденна праця над собою допомогли Б.П'юрку успішно зреалізувати себе в цьому виді виконавського мистецтва (зауважимо, що він одночасно обіймав посаду викладача класу фортепіано у філії Вищого музичного інституту ім. М.Лисенка, згодом (1934 р.) став директором цього навчального закладу – І.Б.).

Приступивши до роботи з “Бояном”, Б.П'юрко оновив склад учасників хору і за короткий проміжок часу кількома концертними програмами звітував перед дрогобицькою громадськістю. Показово, що вже перший концерт з оригінальних творів і обробок народних пісень українських композиторів під орудою нового диригента засвідчив “поважне умузыкальнення хору” [10, 6].

З 13 творів, зокрема П.Демуцького, М.Лисенка, К.Стеценка, М.Леонтовича, О.Кошиця, Л.Ревуцького, П.Сениці, 9 було успішно виконано під керівництвом Б.П'юрка, а 4 – М.Іваненка.

Того ж таки 1932 р. було влаштовано такі концерти: Псалмів, яким "...хор поступив знову вперед під оглядом техніки й викінчення нюансів" [9, 5 – 6] і на честь Т.Шевченка, яким "вповні оправдав й цим разом загальну опінію, ...що "Дрогобицький Боян" один з найкращих у краю" [8, 5]. Наступного року – пісень слов'янських народів, який засвідчив, що "праця Б.П'юрка йде в тім напрямі, щоби кожний співак був дійсною частиною інструменту – хору" [3, 5] і на честь М.В.Лисенка, в якому Б.П'юрко диригував зведеним хором (Дрогобицький, Бориславський "Бояни" та хор із Тустанович – І.Б.) кантату "Б'ють пороги". Про Лисенківське свято рецензент відзначав: "П'юрко – диригент-музика, що старається в першу чергу правильно та стилево відтворити духа народу" [Там само].

До найбільш показових виступів "Бояна" у 1934 – 1935 рр. треба віднести святкування 30-річного ювілею філії товариства "Просвіта", концерти на честь Т.Шевченка, Ю.Федьковича, Колядок, Псалмів, Крут і ін. Цей період у діяльності хору прикметний тим, що в репертуарі колективу, крім української хорової літератури, з'являється й західноєвропейська (церковна і світська): твори К.Жанкена, О.Лассо, Г.Генделя, Ф.Шуберта та ін. Кульмінацією концерту, що відбувся 2 червня 1935 р., було виконання частини з ораторії "Месія" Г.Генделя – "Алилуя", "...яке справедливо треба записати на рахунок найкращих успіхів добре уgruntованої слави "Дрогобицького Бояна" і його диригента проф. П'юрка", – підкреслював дописувач "Діла" [11, 7].

Кульмінаційними у діяльності "Бояна" під орудою Б.П'юрка були 1938 – 1939 рр., коли хор представив у церкві Пресв. Трійці монументальні духовні композиції: "Stabat Mater" Дж.Россіні та "Месію" Г.Генделя.

Переконливим доказом таланту Б.П'юрка-диригента була підготовка хору до першого в історії Галичини конкурсу хорів, що відбувся у Львові 31 липня – 2 серпня 1942 р. У номінації великоміські хори "Дрогобицький Боян" зайняв перше місце, виконавши такі твори М.Лисенка: кантата "Радуйся, ниво неполітая", "Туман хвилями лягає" – хор з I дії опери "Утоплена" та хор із опери "Різдвяна ніч". Бездоганим виконанням програми колектив під орудою Б.П'юрка склав "пишний яскравий вінок української пісні, української ноші та українського незламного завзяття в ім'я краси" [6, 8].

Етапною сторінкою у творчій біографії Б.П'юрка була праця на посаді диригента "Тідкарпатського театру" у 1942 – 1944 рр., куди він також запросив тих учасників "Бояна", які не піддалися евакуації в роки німецької окупації. Під батутю Б.П'юрка було здійснено такі постановки: "Запорожець за Дунаєм" С.Гулака-Артемовського, "Москаль-чарівник" і "Наталка Полтавка" І.Котляревського, "Сватання на Гончарівці" Г.Квітки-Основ'яненка, "Ой не ходи, Грицю" М.Старицького, "Сорочинський ярмарок" М.Старицького (за М.Гоголем) та ін.

1945 р. Б.П'юрко емігрує до Німеччини й не менш активно включається у культурно-мистецьке життя української громади м.Карльсфельд: очолює музично-вокальну секцію громадського комітету з відзначення 85-их роковин смерті Т.Шевченка, організовує хор і симфонічний оркестр для цієї імпрези. Концертна програма, вдало проведена диригентом Б.П'юрком, включала такі твори: у виконанні хору і оркестру – "Заповіт" М.Вербицького, "Б'ють пороги" М.Лисенка; "За байраком, байрак" С.Людкевича; у виконанні піаніста Р.Савицького – концерт В-дур Л.Бетховена, ч.2 у супроводі оркестру; у виконанні співака О.Руснака – "Минули літа молодії" О.Нижанківського та "Речитатив і Каватина" з опери "Тарас Бульба" М.Лисенка у супроводі симфонічного оркестру [4, 694 – 695]. Згодом симфонічний оркестр як самостійна творча одиниця виконував програми з творів Й.Гайдна, В.Моцарта, Ф.Шуберта, Е.Гріга та ін.

Відтак Б.П'юрко переїжджає до Америки й очолює у Детройті симфонічний оркестр, з яким пропагує твори українських композиторів, зокрема: Увертюра до опери "Тарас Бульба" М.Лисенка, фортепіанний концерт с-молл ор.2 В.Косенка, Симфонія ор.12 Л.Ревуцького, Танок з опери "Золотий обруч" Б.Лятошинського, "Пісня і танець" – диптих для струнного оркестру В.Витвицького та ін. [4, 696].

Показова риса творчого обличчя Б.П'юрка – постійне намагання зробити всі свої знання надбанням оточуючих (тому йому легко було працювати з артистами хору чи оркестру і – відповідно – артистам – із диригентом!).

Репертуар Б.П'юрка-диригента – широкий і різноманітний (як керівника хору і симфонічного оркестру). Деякі його програми – монографічні, присвячені творам певного композитора, інші – музиці тої чи іншої національної школи, треті – проводять ясно виражену ідею, наприклад, популяризація творчості українських композиторів.

Для Б.П'юрка першочергове значення мала

можливість ознайомити слухачів з новим чи незаслужено забутим твором, причому не тільки ознайомити, а й переконати в його художній значущості, співзвучності життя. Так, у Дрогобичі сценічне озвучення дістали досі неспівані хорові твори українських композиторів М.Лисенка, П.Демуцького, О.Кошиця, О.Нижанківського, Л.Ревуцького, П.Сениці та ін., а також зарубіжних – О.Лассо, Г.Генделя, Ф.Шуберта, О.Бородіна, Л.Ружицького, А.Рубінштейна та ін.; інструментальні твори Й.Баха, Л.Бетховена, Й.Гайдна, А.Кореллі, А.Дворжака, Е.Гріга та ін.

Обіймаючи посаду директора філії Вищого музичного інституту ім.М.Лисенка у Дрогобичі, Б.П'юрко задумує і реалізує цикли концертів, що знайомлять слухачів із камерними творами Л.Бетховена, Г.Генделя, А.Кореллі, Д.Качіні, А.Честі та ін., в яких успішно виступає як концертмейстер.

Диригентська діяльність Б.П'юрка пов'язується з конкретним колективом виконавців (хором чи оркестром), що втілює його художні задуми. При цьому необхідно брати до уваги технічну спроможність колективу, адже вона певною мірою лімітує можливість донесення до слухачів виконавської концепції диригента. Якщо зважити, що в "Бояні" співали аматори, а в оркестрі грали професіонали, і Б.П'юрко прекрасно давав собі з ними раду, то можемо без перебільшення стверджувати, що він вмів перетворював керовані ним виконавські колективи у художні "одиниці" високого гаутку.

Висновки. Отже, діяльність Б.П'юрка-диригента підтверджує: всебічно обдарований музикант, він володів усіма необхідними основними засобами, які дозволяли йому успішно працювати з хоровим колективом чи оркестром. Маючи перед собою укомплектований хор або оркестр, тобто велику кількість різних індивідуальностей (у "Дрогобицькому Бояні" за часів Б.П'юрка співало до 60 осіб – І.Б.) він умів об'єднати їх "...в одну цілість, в один...колектив, щоб він зазвучав під його руками як добре настроєний інструмент" [5, 3].

Трохи більше 10 років прожив Б.П'юрко у Дрогобичі, не просто прожив, а працював не покладаючи рук на нелегкій ниві – культурно-мистецькій. Він навчав студентів Вищого музичного інституту ім.М.Лисенка, виступав як піаніст і концертмейстер, а ще диригував

знаменитим "Бояном" – вірцевим хоровим колективом аматорів-музик, безмежно закоханих у пісню. Нам би сьогодні їхнього ентузіазму і патріотизму, а ще – відданості та невтомності диригента-керівника, яким був незабутній Богдан П'юрко!

Серед забутих нині персоналій музичних діячів ім'я Богдана П'юрка – піаніста, диригента, активіста громадського життя і педагога – повертається в українську культуру. Та ґрунтовне, об'єктивне і різнобічне вивчення творчовиконавської діяльності митця ще чекає на свого дослідника.

1. Берлиоз Г. *Дирижер оркестра*. – М.: Музгиз, 1962.

2. Богданов-Березовский В. *Дороги искусства*. – Л.: Музыка, 1971.

3. *З музичного життя. Концерти у Дрогобичі та музичний рух у Дрогобиччині* // Діло. – 1933. – Ч.172. – 5 липня.

4. Зубаль Я. *Богдан П'юрко* // *Дрогобиччина – земля Івана Франка*. – Т.1 /Ред. Л.Луців. – Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1973. – С.693 – 696.

5. Колесса М. *Основи техніки диригування*. – К.: Музична Україна, 1973.

6. Кудрик Б. *Гармонійний акорд* // *Наші дні*. – 1942. – Ч.10. – Вересень.

7. Мюниш Ш. *Я – дирижер*. – Изд. 3-е. – М.: Музыка, 1982.

8. Н. *З концертної сали. Шевченківський концерт у Дрогобичі* // Діло. – 1932. – Ч.114. – 26 травня.

9. *Обсерватор. Дрогобич. З місцевого культурного життя* // Діло. – 1932. – Ч.121. – 3 березня.

10. Отсен Р. *З концертної сали. Концерт "Дрогобицького Бояна"* // Діло. – 1932. – Ч.88. – 22 квітня.

11. П.К. *Історичний концерт у Дрогобичі* // Діло. – 1935. – Ч.156. – 15 червня.

12. *Советская музыка*. – 1969. – №12.

13. Хайкин Б. *Беседи о дирижерском ремесле. Статті/Сост. Е.Грошева*. – М.: Сов. композитор, 1984.

14. Юзефович В. *С Рождественским о Рождественском* // *Музыкальное исполнительство*. – Вып.10. – М.: Музыка, 1979. – С.154 – 193.